

دفتر حساب های اقتصادی

هدف از تهیه و تدوین حساب های ملی محاسبه مهمترین متغیرهای جریان های اقتصادی نظیر تولید، مصرف، تشکیل سرمایه صادرات، واردات، درآمد و ... در یک دوره معین از زمان و اندازه گیری مهمترین متغیرهای اقتصادی موجودی منابع نظیر ثروت، دارایی، بدهی و ... در مقطعی از زمان است که از طریق آنها می توان وضعیت اقتصادی کشور را در آن دوره یا مقطع زمانی به تصویر کشید. برای این منظور لازم است مجموعه متغیرهای جریان^۱ و متغیرهای موجودی^۲ در قالب آمارهای سازگار و مبتنی بر تعاریف و مفاهیم، طبقه بندی ها، روش های محاسباتی و جداول استاندارد توافق شده بین المللی تهیه و تنظیم شود. کمیت های کلان اقتصادی که در فرآیند تهیه حساب های ملی پدید می آیند، مناسب ترین ابزار اطلاعاتی برای تصمیم گیری ها، سیاست گذاری ها و تحلیل های اقتصادی می باشند.

تهیه و تدوین آمارهای حساب های ملی در کشورهای مختلف بر اساس چارچوب سیستم حساب های ملی پیشنهاد شده توسط سازمان ملل متحد انجام می شود. سیستم مزبور برای اولین بار در سال ۱۹۵۳ به صورت مجموعه ای فرموله شده تحت عنوان "سیستم حساب های ملی"^۳ منتشر شد. این مجموعه برای اولین بار در سال ۱۹۶۸ مورد تجدید نظر قرار گرفت. پس از آن یکبار در سال ۱۹۹۳ و برای آخرین بار در سال ۲۰۰۸ مورد بازنگری قرار گرفت. این نسخه که توسط ۵ نهاد بین المللی متشکل از سازمان ملل صندوق بین المللی پول، بانک جهانی، سازمان همکاری های اقتصادی و توسعه و کمیسیون جامعه اروپایی به تصویب رسیده است، توسط همکاران مرکز آمار ایران به فارسی ترجمه شده و علاوه بر انتشار فیزیکی در داخل کشور از طریق واحد آماری سازمان ملل برای استفاده در اختیار فارسی زبانان دنیا نیز قرار گرفته است.

تهیه حساب های ملی در ایران از سال ۱۳۵۳ مطابق قانون، به مرکز آمار ایران محول شده است. محاسبه ارزش افزوده بخش های اقتصادی در سال های قبل از پیروزی انقلاب اسلامی، محاسبه محصول ناخالص داخلی از روش هزینه از سال ۱۳۶۱ و نیز تهیه جدول داده - ستانده اقتصاد ایران برای سال های ۱۳۵۲، ۱۳۸۰، ۱۳۷۰، ۱۳۶۵ و ۱۳۹۰ از جمله مهمترین اقدامات گذشته دفتر حساب های اقتصادی در تهیه حساب های ملی بوده است. در این خصوص لازم به ذکر است جدول داده ستانده نیمه آماری ۱۳۹۵ نیز تهیه و منتشر شده است. جدول های داده - ستانده سال ۱۳۹۵ با استفاده از نتایج حاصل از ۵۳

¹ -Flows

² -Stocks

³ -A System of National Accounts : SNA

طرح آمارگیری ویژه حساب‌های ملی و منطقه‌ای اجرا شده توسط مرکز آمار ایران و اطلاعات مالی دریافت شده از سازمان، شرکت، مؤسسه و عملکرد مالی دستگاه‌های دولتی و نیز با استفاده از آمارهای رسمی و اطلاعات تفصیلی منتشر شده توسط وزارتخانه‌ها و سازمان‌های دولتی تهیه و تنظیم شده است.

جدول‌های عرضه و مصارف داده - ستانده سال ۱۳۹۵ با ابعاد ۱۵۵ محصول (محصول و خدمت) و ۸۲ رشته فعالیت و جداول متقارن با ابعاد ۷۷ فعالیت در فعالیت و ۷۷ محصول در محصول منتشر شده‌اند.

تهیه مستمر و منظم حساب‌های ملی بر اساس آخرین تجدیدنظر SNA از سال ۱۳۷۳ در برنامه کار مرکز آمار ایران قرار گرفت، برای این منظور پس از مطالعات گسترده، ابتدا الگوی تنظیم حساب‌های ملی ایران بر اساس SNA سال ۱۹۹۳ در ۵ جلد و الگوی تامین نیازهای آماری حساب‌های ملی ایران در ۴ جلد به عنوان اولین مرحله از مجموعه فعالیت‌های برنامه‌ریزی شده در سال ۱۳۷۴ تهیه و تدوین شد. حاصل این حرکت و تجربه ذی‌قیمت تهیه جدول داده ستانده سال‌های ۱۳۶۵ و ۱۳۷۰ را فراهم کرد به گونه‌ای که حساب تولید سال‌های ۷۲ - ۱۳۷۰ تحت عنوان محصول ناخالص داخلی ایران در سال ۱۳۷۴ تدوین و منتشر شد. در راستای حرکت تکاملی تهیه حساب‌های ملی از سال ۱۳۷۵ به بعد، سعی بر گسترش حساب‌های ملی در ابعاد مختلف بوده است، که از اقدامات انجام شده در این زمینه، ترجمه و پیاده‌سازی سیستم حساب‌های ملی ۲۰۰۸ به عنوان آخرین نسخه بین‌المللی این حساب‌هاست.

مرکز آمار ایران علاوه بر تنظیم حساب‌های اقتصادی کل کشور، از سال ۱۳۷۳ در راستای تهیه و تنظیم حساب‌های منطقه‌ای (استان‌ها) بصورت مطالعات نظری این مبحث را شروع کرده شروع کرد و در سال ۱۳۷۶ تدوین حساب تولید در استان‌های تهران، اصفهان، خراسان، چهارمحال و بختیاری، همدان و مازندران با کمک کارشناسان سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان‌های مربوط آغاز شد. در سال ۱۳۷۹ فعالیت تهیه حساب تولید شش استان دیگر (استان‌های آذربایجان شرقی، فارس، کرمانشاه، زنجان، خوزستان و سیستان و بلوچستان) به مجموعه استان‌های گروه اول اضافه شد. این حساب‌ها از سال ۱۳۷۹ تا کنون و برای تمامی استان‌های کشور تهیه شده و با حساب‌های ملی سازگاری کامل دارد. با حساب‌های تولید به قیمت‌های جاری، سنجش رشد واقعی فعالیت‌های مختلف استان در طول سال‌های مختلف ممکن نمی‌باشد. لذا در راستای تکامل حساب‌های منطقه‌ای، سری زمانی محصول ناخالص داخلی و ارزش افزوده استان‌ها به تفکیک بخش‌های اقتصادی به قیمت‌های ثابت سال پایه ۱۳۹۰ محاسبه و منتشر شده است.

دفتر حساب‌های اقتصادی با بکارگیری آخرین نسخه (چهارمین بازنگری) طبقه‌بندی استاندارد رشته‌فعالیت‌های اقتصادی، به محاسبه محصول ناخالص داخلی ایران به تفکیک ۸۲ ارزش افزوده رشته فعالیت اقتصادی از روش تولید و همچنین به تفکیک اجزای تقاضای نهایی به روش هزینه، برحسب قیمت‌های جاری و قیمت‌های ثابت سال ۱۳۹۰، پرداخته است. علاوه بر این حساب کالاها و خدمات و حساب ایجاد درآمد از مجموعه حساب‌های پیش‌بینی شده در چارچوب مرکزی سیستم حساب‌های ملی سال ۲۰۰۸ نیز تنظیم و ارائه می‌شود.

دفتر حساب‌های اقتصادی به منظور توسعه حساب‌های ملی و نیز همسان‌سازی سری زمانی داده‌های حساب‌های ملی که پیش از این بر اساس توصیه‌های سیستم حساب‌های ملی ۱۹۹۳ و طبقه‌بندی‌های قبلی *ISIC* و بر اساس سال پایه ۱۳۷۶ تهیه می‌شد، پس از انتشار جدول داده ستانده ۱۳۹۰، مورد بازنگری بر اساس توصیه‌های *SNA* ۲۰۰۸ و سال پایه ۱۳۹۰ قرار داد. همچنین بر اساس محاسبات انجام شده توسط همکاران دفتر حساب‌های اقتصادی، در کنار بکارگیری مجموعه داده‌های حساب‌های ملی بانک مرکزی (۱۳۶۹-۱۳۴۰)، سری‌زمانی داده‌های حساب‌های ملی از ۱۳۴۰ و در سطح انتشار محدودتری تهیه گردید. تداوم تهیه هر ساله داده‌ها در این قالب، بکارگیری اطلاعات توسط کاربران را آسان‌تر نموده است. نتایج این محاسبات هر ساله در دو مجموعه سری زمانی از ۱۳۴۰ و از ۱۳۷۰ از مسیر درگاه ملی آمار منتشر می‌شود.

همچنین دفتر حساب‌های اقتصادی با انجام مطالعات لازم، شناسایی، تهیه و بکارگیری شاخص‌های فصلی مناسب، اقدام به تهیه حساب‌های ملی فصلی نموده و سبب شده منطبق با استانداردهای بین‌المللی انتشار داده‌ها در این زمینه، یعنی حداکثر ۷۵ روز پس از پایان هر فصل، نرخ رشد اقتصادی به تفکیک ۱۴ بخش عمده اقتصادی و نیز به تفکیک اجزای هزینه در دسترس برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران قرار داشته باشد. داده‌های فصلی حساب‌های ملی از سال ۱۳۸۵ تا زمستان ۱۴۰۰، در مسیر داده‌ها و اطلاعات آماری در گاه ملی مرکز آمار منتشر شده‌است.

دفتر حساب‌های اقتصادی در حوزه حساب‌های ملی اقماری نیز، با همکاری نهادهای مرتبط و پژوهشکده آمار، اقدام به تهیه سری زمانی حساب اقماری سلامت از ۱۳۸۰ تاکنون، حساب بخش تعاون، حساب فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات، حساب بخش آب، حساب روستا، حساب بخش خصوصی و حساب آموزش نموده است. حساب اقماری گردشگری در حال حاضر به عنوان یکی دیگر از حساب‌های این مجموعه در دست تهیه است.

تهیه حساب‌های شهرستانی در سطح هر استان با همکاری پژوهشکده انجام شده و در اختیار ریاست مرکز قرار داده شده است. این اقدامات به دلیل استفاده از استانداردها و الگوهای یکسان در سطح کل کشور و استان‌ها علاوه بر کاربردهای بسیار ارزشمند فراوان، مقایسه پذیری را در سطح کل امکان‌پذیر خواهد نمود.

تهیه و تدوین محصولات دفتر حساب‌های اقتصادی در این سطح، در وهله اول مرهون تلاش‌های بیدریغ و ارزنده‌ی همکاران مرکز آمار ایران در تمامی زمینه‌ها اعم از مراحل مطالعاتی، تدوین الگوها، جمع‌آوری آمار و اطلاعات، تهیه و تدوین طرح‌های آماری، پردازش و تحلیل اطلاعات، انجام محاسبات و تنظیم نهایی است. بدینوسیله از همکاری بی‌شائبه آنان قدردانی می‌نمایم. بهره‌مندی از میراث ارزشمند و تجربیات گرانقدر همکاران پیشین دفتر حساب‌های اقتصادی نیز، در خور سپاسگزاری فراوان از ایشان است. همچنین همکاری صمیمانه سازمان برنامه و بودجه کشور، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان‌ها، وزارتخانه‌ها، دانشگاه‌ها و سازمان‌های دولتی با مرکز آمار ایران از جمله مساعدت‌های قابل توجهی است که توفیق تدوین امور را فراهم می‌سازد. حسب الامر، از همکاران و کارشناسان تمامی نهادهای برشمرده شده قدردانی می‌نمایم. در پایان ضمن تشکر از حمایت‌های بیدریغ ریاست محترم مرکز آمار و معاونت محترم اقتصادی، آقایان دکتر حسین‌زاده و دکتر فرامرزی، از تلاش‌ها و زحمات ارزشمند فرد همکاران حاضر در دفتر حساب‌های اقتصادی قدردانی و سپاسگزاری می‌نمایم. سربلندی و توفیق روزافزون را برای نظام آماری کشور از خداوند بزرگ خواهانم.